

Θεόδωρος Κουλουμπής,
ΚΥΠΡΙΑΚΟ, ΛΑΘΗ, ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ, ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ,
εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 1996, 86 σ.

Αλέξης Ηρακλείδης

ΚΑΘΩΣ στις μέρες μας η Αθήνα και η Λευκωσία φαίνεται να παραπέουν στον χειρισμό του Κυπριακού και να κινδυνεύουν να χάσουν το πολύτιμο χαρτί που λέγεται ένταξη όλης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση και, ταυτόχρονα, λύση του Κυπριακού, πολύ χρήσιμο και διδακτικό είναι το μικρό πόνημα του καθηγητή Κουλουμπή, στη σειρά Κείμενα Εργασίας του ΕΛΙΑΜΕΠ.

Μέσα από τον εντοπισμό των βασικών λαθών της Αθήνας και της Λευκωσίας κατά την περίοδο 1954-1974, σε μία διαδικασία μάθησης από τα λάθη μας, προσπαθεί να ανοίξει τον δρόμο προς ρεαλιστικές λύσεις και ευέλικτους χειρισμούς που να συμβαδίζουν με τη σύγχρονη μεταδιπολική διεθνή πραγματικότητα. Όπως παρατηρεί ο συγγραφέας, οι χειρισμοί ήταν από ανεπαρκείς έως αυτοκαταστροφικοί. Η προχειρότητα, οι συναισθηματισμοί, η πολιτική εκμετάλλευση εκ μέρους των δύο ηγεσιών (σε Αθήνα και Λευκωσία), είχαν ως αποτέλεσμα να οδηγηθούμε σε «μαξιμαλιστικές επιλογές που στο όνομα του επιθυμητού (ένωση) θυσίαν τον εφικτό (ανεξαρτησία)». Ο κύριος κορμός του βιβλίου αποτελεί μετάφραση του σημαντικού κεφαλαίου του Θ. Κουλουμπή στο βιβλίο του *The United States, Crete and Turkey: The Troubled Triangle* (1983), όπου βλέπει κανείς μία από τις πλέον έγκυρες περιγραφές της κρίσης του 1974 που οδήγησαν στην τουρκική εισβολή και κατοχή.

Το βιβλίο καταλήγει με την επισήμανση εννέα λαθών της Αθήνας και της Λευκωσίας κατά την περίοδο 1954-74, τα οποία και οδήγησαν το Κυπριακό εκεί που βρίσκεται σήμερα. Αν και εκ των υστέρων είναι πολύ πιο εύκολο να συνάγει κανείς συμπεράσματα για σφάλματα, πάντοτε υπάρχουν αμφιβολίες στην προσπάθεια επισήμανσης του εφικτού στη διεθνή πολιτική. Από τους λανθασμένους χειρισμούς που σημειώνονται, οι περισσότεροι θα συμφωνούσαν με την θέση ότι τα δεκατρία σημεία του Μακαρίου το 1963 ήταν μοιραίο λάθος, πολύ περισσότερο που ήταν γνωστή η τοποθέτησή του όταν υπέγραψε τις συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου: αποδέχομαι μεν τη συμφωνία αλλά «με την πρώτη ευκαιρία θα

την αναθεωρήσω ή ανατρέψω». Επίσης, για το λανθασμένο timing των πρωτοβουλιών στον ΟΗΕ (σε μία εποχή που τα περισσότερα κράτη του Τρίτου Κόσμου δεν ήταν ακόμη ανεξάρτητα), την ένοπλη αντιπαράθεση με τη Βρετανία στη δεκαετία του 1950 (που πείσμωνσε τους Βρετανούς και έβαλε στο παιχνίδι την Τουρκία και τους Τουρκοκύπριους), και, στη συνέχεια, την αδέσμευτη στροφή του Μακαρίου και την απόρριψη κάθε νέου σχεδίου ειρήνης (π.χ. το σχέδιο Ατσεσόν) και βέβαια με την κατάληξη, το πραξικόπημα του Ιωαννίδη στην Κύπρο που «άνοιξε την Κερκόπορτα της τουρκικής εισβολής».

Η σκοπιά του συγγραφέα είναι ελληνοκεντρική παρουσιάζοντας την μία πλευρά να έχει δικαιο και την άλλη άδικο (πράγμα που δεν συμβαίνει στην περίπτωση του Κυπριακού όπως και στις περισσότερες περιπτώσεις εθνικών συγκρούσεων). Η οπτική, ωστόσο, αυτή του συγγραφέα είναι δικαιολογημένη αφού στόχος του είναι να «λογικέψει» την ελληνική πλευρά και να την κάνει να αντιληφθεί την τέχνη του εφικτού στο Κυπριακό. Επίσης από την πλευρά της επίλυσης εθνικών συγκρούσεων η λύση του 1960 δεν ήταν και τόσο υπερβολική και παράλογη όπως φαίνεται να υποστηρίζει ο συγγραφέας. Τα μειονεκτήματά της ήταν κυρίως δύο. Πρώτον ότι έγινε εκ των άνω χωρίς διάλογο και διαπραγματεύσεις μεταξύ των δύο κύριων πρωταγωνιστών στη διένεξη, των δύο κοινοτήτων. Δεύτερον ότι η λύση που στην ουσία κινείτο με όρους της εθνικής συναινετικής δημοκρατίας (consociational democracy), δηλαδή με αυξημένη συμμετοχή και δικαιώματα στην μικρότερη και ασθενέστερη εθνική ομάδα, είχε έρθει πρόωρα πριν από την εποχή της. Οι θεωρίες των Arendt Lijphart, Eric Nordlinger και άλλων, που στοιχειοθετούν αυτή τη μορφή δημοκρατίας ως πιο κατάλληλη για εθνικά διχασμένες κοινωνίες, παρουσιάστηκαν μετά δέκα χρόνια στη βιβλιογραφία. Τότε ακόμη επικρατούσε στη θεωρία (πολιτική επιστήμη και συνταγματικό δίκαιο) και στην πράξη η θέση της κλασικής δημοκρατίας κατά την οποία η πλειοψηφία αποφασίζει σαν να είχαμε να κάνουμε με εθνικά ομοιογενές κράτος.

Θεόδωρος Κουλουμπής-Σωτήρης Νταλής,
Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΣΤΟ ΚΑΤΩΦΛΙ ΤΟΥ 21ου ΑΙΩΝΑ.
ΕΘΝΟΚΕΝΤΡΙΣΜΟΣ Η ΕΥΡΩΚΕΝΤΡΙΣΜΟΣ,
εκδόσεις Παπαζήσης, 1997, 212 σ.

Αλέξης Ηρακλείδης

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ αυτό αποτελείται από μία σειρά από άρθρα των συγγραφέων στην *Άμυνα και Διπλωματία*, στο *ΑΝΤΙ*, στην *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, την *Κυριακάτικη Αυγή* και στον *Οικονομικό Ταχυδρόμο*. Αποτελεί μία σημαντική παρέμβαση στην προσπάθεια να αποκτήσει η χώρα, στο κατώφλι του 21ου αιώνα, την σφύρα και νηφάλια εξωτερική πολιτική που απαιτείται και που της αρμόζει ως χώρας δημοκρατικής, δυτικής, μέλους της ΕΕ, του ΝΑΤΟ και κράτους που υποστηρίζει το απαραβίαστο των συνόρων και το status quo. Το βιβλίο ασκεί κριτική στα διάφορα «φανταστικά σενάρια», τις ασκήσεις επί χάριτος περί συρράξεων, τις διάφορες διεθνείς συννομιμίες εναντίον της Ελλάδας καθώς και στην αταβιστική αναβίωση ενός εξωπραγμα-

τικού αλτρωτισμού. Απορρίπτει τον «αντανακλαστικό εθνικισμό» και τον εθνοκεντρισμό και τάσσεται υπέρ της ενεργής και εποικοδομητικής παρουσίας της χώρας στην ευρωπαϊκή και διεθνή σκηνή.

Στο πρώτο μέρος του βιβλίου ιδιαίτερη βαρύτητα έχουν κατά την γνώμη μας τα κεφάλαια: 1: «Προτεραιότητες της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής», 3 και 6 που αφορούν την απεμπλοκή από το «Σκοπιανό» αδιέξοδο ελληνικής κατασκευής και κυρίως το κεφάλαιο 5: «Σύνθεση ή σύγκρουση», όπου οι συγγραφείς ασκούν κριτική στην περιέργη «αναθεωρητική ρεαλιστική σχολή» που έχει εμφανιστεί τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας η οποία έρχεται σε αντίθεση με την επικρατούσα στη χώρα (τουλάχιστον επιστημονικά, θα λέγαμε)

νηφάλια ρεαλιστική σχολή που, σημειωτέον, κατεξοχήν εκπρόσωπός της είναι ο καθηγητής Κουλουμπής. Οι συγγραφείς θα έπρεπε ίσως να ήταν ακόμη πιο αυστηροί έναντι της «σχολής» αυτής μια και δεν πρόκειται καν για σχολή επιστημονική αλλά για μία απλοϊκή ιδεολογία/ιδεοληψία που, χωρίς να το πολυκαταλαβαίνει, συνδυάζει τον ακραίο ελληνοκεντρισμό με μία ακατέργαστη (*crude*) σύλληψη της πολιτικής της ισχύος ως *Μαχτπολιτίκ*, σαν να βρισκόμασταν όχι στο κατώφλι του 21ου αιώνα αλλά στο κατώφλι του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Επίσης ιδιαίτερα ενδιαφέροντα και ενημερω-

μένα είναι και τα άλλα δύο μέρη του βιβλίου που αφορούν την προοπτική της ευρωπαϊκής ενοποίησης και το πρόβλημα της ασφάλειας και συνεργασίας στην Ευρώπη. Αυτό που λείπει από το βιβλίο είναι μία πιο πλήρης αναφορά στα ελληνοτουρκικά, θέμα στο οποίο ο Θεόδωρος Κουλουμπής έχει ιδιαίτερη – και θα έλεγα πρωτοποριακή – συμβολή με τα άρθρα του στην *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* μετά την κρίση των Ίμια, στο περιοδικό *Επιλογή* (το 1992) και στο βιβλίο του με τον Θάνο Βερέμη, *Ελληνική εξωτερική πολιτική: προοπτικές και προβληματισμοί* (Ι. Σιδέρης, 1994). Σε αυτά έχει τονίσει, μεταξύ άλλων, την ανάγκη

ενός νέου ιστορικού συμβιβασμού μεταξύ των δύο λαών και την εγκατάλειψη των μαζιμαλιστικών στόχων στην Κύπρο και το Αιγαίο. Τέλος, ο αναγνώστης δεν θα πρέπει να παραλείψει να διαβάσει την «Εισαγωγή» του Μιχάλη Παπακωνσταντίνου καθώς και τα «Προλεγόμενα» του Νίκου Μουζέλη, δύο προσωπικοτήτων που έχουν μοχθήσει όσο πολύ λίγοι – και μάλιστα με πρωτοφανές για τα ελληνικά δεδομένα θάρρος – για τον εκσυγχρονισμό της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής μήπως και εκφύγει επιτέλους από την αυτοκαταστροφική της «εσωστρέφεια και ομφαλοσκόπηση» (κατά Παπακωνσταντίνου).